

Sygn. akt I CSK 396/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z powództwa Banku Spółdzielczego w S.

przeciwko A. K., Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w R. i M. L.
o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 maja 2016 r.,
skarg kasacyjnych pozwanych A. K., Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego
w R. i M. L.

od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 lutego 2015 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu
Okręgowego w R. z dnia 7 maja 2014 r. (punkt I.) oraz w części
rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt IV.) i
w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania
Sądowi
Apelacyjnemu**

**pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 maja 2014 r. Sąd Okręgowy w R. oddalił powództwo Banku Spółdzielczego w K. o zasądzenie solidarnie od pozwanych A. K. - komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w R., Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w R., Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, M. L. – komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Ł., A. M. – komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. kwoty 204 808, 38 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 2 grudnia 2009 r.

Wyrok ten został oparty na następujących ustaleniach faktycznych:

A. K. - komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w R. na skutek wniosku egzekucyjnego z dnia 25 sierpnia 2009 r. złożonego przez G. spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w R., wszczął egzekucję przeciwko dłużnikowi T. S.A. w B. Wierzyciel dokonał wyboru komornika na podstawie art. 8 ust. 6 z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst Dz.U.2015.790 ze zm. dalej, jako u.k.s.e.). Wybrany komornik dokonał zawiadomienia komorników właściwości ogólnej o wszczęciu postępowania egzekucyjnego. W dniu 10 września 2009 r. do jego kancelarii wpłynęło pismo T. W. - komornika przy Sądzie Rejonowym w B. wzywające do przekazania akt sprawy z uwagi na zbieg egzekucji, stosownie do art. 773 ¹ § 2 k.p.c. W odpowiedzi z dnia 11 września 2009 r. A. K. podał, że nie dysponuje odpowiedziami „trzeciodłużników” o zbiegu egzekucji. Dnia 14 września 2009 r. do A. K. wpłynęło pismo od BRE Banku S.A. informujące o zbiegu egzekucji w konsekwencji zajęć dokonanych przez innych komorników, w którym było zawarte żądanie wskazania organu prowadzącego łącznie egzekucję z rachunku bankowego. A. K. nie udzielił odpowiedzi na to jak i inne pisma informujące o zbiegu egzekucji. W piśmie z dnia 21 września 2009 r. wierzyciel wnioskował o zajęcie wierzytelności przysługujących dłużnikowi od Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej, jako NFOŚiGW), do czego doszło w tym samym dniu. Dnia 25 września 2009 r. do kancelarii komornika A. K. wpłynęło pismo A. M. - komornika przy Sądzie Rejonowym w B. zawierające wezwanie do przekazania akt egzekucyjnych prowadzonych przeciwko dłużnikowi T. S.A. wskazujące na zbieg egzekucji do tego samego prawa, oraz na swoją właściwość ogólną wynikającą z art. 27 § 1 k.p.c. związaną z siedzibą dłużnika.

Jednocześnie autor pisma poinformował, że prowadzi egzekucję z nieruchomości. Komornik A. M. podobnej treści wezwanie złożył dnia 29 września 2009 r. telefaxem. Oryginał pisma wpłynął do kancelarii A. K. w dniu 1 października 2009 r. Postanowieniami z dnia 2 października 2009 r. asesor komorniczy M. L., jako zastępca komornika A. K., umorzył postępowania egzekucyjne skierowane do rachunków bankowych dłużnika w kilku bankach, a w piśmie z dnia 5 października 2009 r. kierowanym do komornika A. M. udzielił - według oceny Sądu - wykrętnych i częściowo nieprawdziwych informacji, że egzekucja została umorzona w części z rachunków bankowych oraz wierzytelności na wniosek wierzyciela, pomimo, iż umorzeniem nie objęto wierzytelności przysługującej od NFOŚiGW. W tym samym piśmie M. L. nie kwestionował już istnienia zbiegu egzekucji. W dniu 6 października 2009 r. wpłynęło do kancelarii komornika sądowego A. K. pismo wierzyciela „G.” skierowane do NFOŚiGW wzywające do natychmiastowego przekazania wymagalnych kwot. Kolejne pismo komornika sądowego w B. wzywające do niezwłocznego przekazania akt wpłynęło do kancelarii komornika A. K. w dniu 13 października 2009 r. Odpowiedzi na nie udzielił dnia 16 października 2009 r. zastępca komornika M. L. informując o umorzeniu postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 § 1 k.p.c. Wcześniej, dnia 13 października 2009 r. NFOŚiGW dłużnik zajętej wierzytelności przekazał na rzecz komornika sądowego A. K. kwotę 655.445 złotych, która została w dniu 14 października 2009 r. wypłacona wierzycielowi spółce G.

Dokonując oceny prawnej żądań odszkodowawczych powoda Sąd Okręgowy wskazał, że już w dacie 8 września 2009 r. do kancelarii komornika A. K. wpłynęło pismo wierzyciela o treści wskazującej na to, iż ten komornik posiadał wiedzę o kilku zbiegach egzekucji sądowych. Ważne w zakresie wiedzy zastępcy komornika – M. L. było pismo z dnia 3 września 2009 r., które wpłynęło do kancelarii komornika A. K. w dniu 10 września 2009 r., dotyczące postępowania prowadzonego przez komornika przy Sądzie Rejonowym w B. Komornik A. K. jak i jego zastępca nie podjęli żadnych czynności celem wyjaśnienia względem, jakiej wierzytelności doszło do zbiegu egzekucji.

Decydujące dla ustaleń faktycznych było, zdaniem Sądu Okręgowego, pismo z dnia 5 października 2009 r. sporządzone przez zastępcę komornika sądowego –

asesora komorniczego M. L. skierowane do komornika A. M., z którego wynikało, że autor pisma miał świadomość zbiegu egzekucji do objętej pozwem wierzytelności. Wynikało to też z całokształtu innych okoliczności, a mianowicie rozmów telefonicznych i treści innych pism. Sąd Okręgowy odwołał się do art. 773¹ § 1 k.p.c., według którego w wypadku zbiegu egzekucji do tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw, dalszą egzekucję prowadzi komornik właściwy według przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Stosownie do treści § 4 tego przepisu komornik, który stwierdzi swą niewłaściwość, w postanowieniu o przekazaniu sprawy zgodnie z właściwością wskazuje komornika rewiru, do którego sprawa została przekazana. Komornika właściwość ogólnej w sprawach, w których prowadzona jest egzekucja z wierzytelności dłużnika określa art. 895 § 1 k.p.c. Stosownie do jego postanowień w przedmiotowej sprawie komornikiem właściwości ogólnej właściwym do prowadzenia egzekucji, skierowanej do tej samej wierzytelności, był komornik przy Sądzie Rejonowym w B. Sąd Okręgowy uznał jednocześnie, że art. 773¹ k.p.c. nie wymaga aby wierzyciele, dłużnik, czy „trzeciodłużnik” składali jakiegokolwiek wnioski w przedmiocie przekazania sprawy.

Przyjmując, że odpowiedzialność za szkody wyrządzone powodowi w związku z zaniechaniem przekazania prowadzenia egzekucji komornikowi właściwości ogólnej ponosi komornik A. K., Sąd Okręgowy uznał odpowiedzialność tę ponosi również M. L. - zastępca komornika A. K. z tym, że uwzględnił podniesiony przez tego pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia. Sąd Okręgowy bez bliższych motywów ostatecznie oddalił powództwo wobec wszystkich pozwanych. Jedynie w zakresie powództwa skierowanego przeciwko NFOŚiGW wskazał, że brak było podstaw do stwierdzenia odpowiedzialności tego pozwanego.

Sąd Apelacyjny, uwzględniając częściowo apelację powoda, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanych M. L., A. K. - komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w R. i Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w R. solidarnie na rzecz powoda kwotę 167.552,01 złotych z odsetkami ustawowymi, od M. L. od dnia 29 stycznia 2014 r., od pozwanych A. K. - komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w R. od dnia 10 grudnia 2009 r. i

pozwanego Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w R. od dnia 29 lipca 2010 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, doszło do zbiegu egzekucji sądowych prowadzonych przez dwóch komorników do wierzytelności dłużnika u pozwanego NFOŚiGW. W takiej sytuacji pozwany A. K. - komornik sądowy prowadzący egzekucję z wyboru oraz jego zastępca M. L. powinni postąpić w myśl dyspozycji art. 773¹ k.p.c. i to bez jakichkolwiek wniosków dłużników zajętych wierzytelności. Wystarczające do powstania odpowiedzialności komornika oraz jego zastępcy jest, wobec treści art. 23 ust. 1 i 2 u.k.s.e., działanie niezgodne z prawem, bez względu na zawinienie komornika. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w rozpoznawanej sprawie zostały spełnione przesłanki odpowiedzialności tych osób. Tak zakwalifikował ten Sąd brak rozstrzygnięcia zbiegu egzekucji do wierzytelności zajętej w NFOŚiGW, o którym osoby te miały wiedzę nie tylko od A. M. - komornika przy Sądzie Rejonowym w B. B., poczynawszy od jego pisma, które wpłynęło dnia 25 września 2009 r., ale jeszcze wcześniej A.K. otrzymywał informacje o zbiegu egzekucji od różnych podmiotów, w tym także od dłużnika zajętej wierzytelności. W dniu 8 września 2009 r. wpłynęło do niego pismo wierzyciela o treści wskazującej, że miał on wiedzę o kilku zbiegach egzekucji sądowej. Sąd Apelacyjny jako przykład podał pismo Departamentu Planowania i Zasobów Wodnych z dnia 31 sierpnia 2009 r. wskazujące, że zajęcie dokonane względem tego podmiotu zostało przekazane na rzecz pozwanego NFOŚiWG. Istotne znaczenie miało też pismo, które wpłynęło do kancelarii komorniczej dnia 10 września 2009 r. i dotyczyło postępowania prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. – T. W. Zarówno komornik A. K., który wykonywał czynności do dnia 11 września 2009 r., jak i jego zastępca M. L. wyznaczony do pełnienia obowiązków komornika na okres od 12 września 2009 r. do 31 października 2009 r. nie podjęli żadnych czynności w celu wyjaśnienia względem jakiej wierzytelności doszło do zbiegu, co wskazuje na wadliwą praktykę prowadzenia postępowania. Przesądziło to, że ich działania pozostawały w sprzeczności z obowiązkiem niezwłocznego przekazania sprawy komornikowi właściwości ogólnej wynikającym z art. 773 1 § 1 i 2 w zw. z art. 895 § 1 k.p.c. w sytuacji, gdy komornik właściwości ogólnej dłużnika wzywał dwukrotnie do przekazania akt sprawy i informował o zbiegu egzekucji.

Odpowiedzialność deliktowa obu wymienionych pozwanych jest z mocy art. 441 § 1 k.c. odpowiedzialnością solidarną. Ma ona miejsce wówczas, gdy szkoda jest jedna, gdy w sferze dóbr prawnie chronionych poszkodowanego nie można oznaczyć uszczerbków wywołanych zachowaniami poszczególnych podmiotów. Sąd Apelacyjny ocenił też, że nie doszło do przedawnienia roszczenia wobec M. L. albowiem powód dowiedział się o nim, jako o osobie zobowiązanej do naprawienia szkody, dopiero w trakcie postępowania na posiedzeniu w dniu 4 grudnia 2013 r., kiedy ujawnione zostało zarządzenie Prezesa Sądu Apelacyjnego o ustanowieniu M. L. zastępcą komornika. Dalszym następstwem odpowiedzialności pozwanych A. K. oraz M. L. w oparciu o przepisy art. 23 ust. 1 i 2 u.k.s.e. jest solidarna odpowiedzialność Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Sądu Okręgowego w R. Odnosząc się do wysokości odszkodowania Sąd Apelacyjny wskazał, że rozmiar szkody związanej z brakiem przekazania akt sprawy komornikowi właściwości ogólnej dłużnika został wyliczony przez biegłego sądowego. Różne terminy wymagalności bezterminowego świadczenia odszkodowawczego wynikały z różnych terminów wezwań pozwanych do zapłaty.

Pozwani, wobec których zostało uwzględnione powództwo, wnieśli skargi kasacyjne. Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Prezesa Sądu Okręgowego w R. zarzucił wyrokowi naruszenie prawa materialnego tj. art. 23 ust. 3 ustawy u.k.s.e. w związku z art. 773¹ § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność solidarną z komornikiem sądowym i jego zastępcą w sytuacji, gdy z powziętych prze komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne z wyboru nie wynikało, czy doszło do zbiegu egzekucji, co do tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw. Ponadto zdaniem tego skarżącego doszło do naruszenia art. 442¹ § 1 k.c.

Pozwany A. K. - komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w R. zarzucił w skardze kasacyjnej naruszenie art. 23 ust. 1 u.k.s.e. w związku z art. 773¹ § 1 i 2 k.p.c. a także w związku z art. 361 § 1, 415 k.c. a ponadto zarzucił naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. a także naruszenie art. 896 § 2 k.p.c. w zw. z art. 902 i 886 § 3 k.p.c.

Pozwany M. L. zarzucił naruszenie art. 23 ust. 1 i 2 k.p.c. u.k.s.e. w związku z art. 773¹ § 1 k.p.c. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w

sytuacji, gdy z informacji powziętych przez komornika z wyboru i jego zastępcy nie wynikało, czy doszło do zbiegu egzekucji, co tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw a także przez przyjęcie solidarnej odpowiedzialności ze względu na niemożliwość rozgraniczenia szkody wyrządzonej przez komornika i jego zastępcę. Ponadto pozwany M. L. zarzucił naruszenie art. 442¹ § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie wynikające z przyjęcia, że źródłem informacji o osobie obowiązanej do naprawienia szkody - zastępcy komornika - może być wyłącznie zarządzenie Prezesa Sądu Apelacyjnego wydane w trybie art. 27 ust. 1 u.k.s.e. W końcu zdaniem tego skarżącego doszło do naruszenia art. 896 § 2 k.p.c. i art. 902 k.p.c. przez przyjęcie, że nawet brak zawiadomienia komornika z wyboru przez dłużnika zajętej wierzytelności o powstaniu zbiegu egzekucji skierowanych do tej samej wierzytelności, nie zwalnia komornika z odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną na skutek pozbawienia powoda zaspokojenia jego roszczenia oraz naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 198 § 3 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez przyjęcie przez Sąd drugiej instancji na podstawie opinii biegłego, że powód wykazał wartość poniesionej szkody, podczas gdy pozwany w odpowiedzi na pozew, składając wniosek o powtórzenie dowodu w trybie art. 198 § 3 k.p.c. wskazywał uchybienia i błędy biegłego.

Pozwani na tych podstawach wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, przy czym pozwany A. K. w przypadku uznania, że podstawa prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, przy jednoczesnym uznaniu, że wskazana w skardze podstawa naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona złożył ewentualny wniosek o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Reżim odpowiedzialności komorników i związana z nią odpowiedzialność Skarbu Państwa budziły w przeszłości istotne wątpliwości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 302/14, OSNC 2016/2/25).

Od dnia 13 listopada 2004 r. podstawę deliktowej odpowiedzialności komornika i Skarbu Państwa stanowi w art. 23 ust. 1 u.k.s.e. w nowym brzmieniu. Zgodnie z art. 1 tej ustawy komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym. Należy go zaliczyć do organów władzy

publicznej w znaczeniu funkcjonalnym, wykonujących powierzone przez ustawę zadania przymusowego wykonywania orzeczeń sądowych. Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika uregulowana w art. 23 u.k.s.e. jest, zatem odpowiedzialnością deliktową, a według zgodnego stanowiska judykatury przesłanką tej odpowiedzialności jest działanie lub zaniechanie niezgodne z prawem, bez względu na zawinienie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2004 r., III CZP 54/04, oraz m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2005 r., II CK 634/04, z dnia 6 kwietnia 2006 r., IV CSK 6/06, niepubl.; z dnia 16 marca 2007 r., II CSK 381/06, OSNC 2008, nr 2, poz. 28; z dnia 27 marca 2008 r., III CSK 376/07, niepubl.; z dnia 10 lutego 2010 r., V CSK 279/09, "Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa" 2012, nr 3, poz. 5; z dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 302/14, OSNC 2016/2/25; z dnia 24 czerwca 2015 r., II CSK 544/14 niepubl.). Tak rozumiany art. 23 ust. 1 u.k.s.e., w podobnym brzmieniu obowiązującym do dnia 12 listopada 2004 r., został uznany za zgodny z Konstytucją wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2009 r., SK 34/07 (OTK-A Zb.Urz. 2009, nr 2, poz. 10).

Zwiększenie zakresu odpowiedzialności komornika wynika również z uchylecia art. 769 § 1 k.p.c., który wyłączał ją wtedy, gdy poszkodowany mógł w toku postępowania egzekucyjnego zapobiec szkodzie za pomocą środków przewidzianych w kodeksie. W związku z tym, że art. 23 u.k.s.e. nie reguluje samodzielnie wszystkich przesłanek odpowiedzialności komornika w odpowiednim zakresie, mają do niej zastosowanie również przepisy kodeksu cywilnego. Dla określenia odpowiedzialności odszkodowawczej komornika miarodajne są ogólne przesłanki odpowiedzialności deliktowej przewidziane w art. 415 k.c., natomiast nie wchodzi w grę вина jako zasada tej odpowiedzialności.

Przenosząc powyższe zasady odpowiedzialności odszkodowawczej komornika na grunt rozpoznawanej sprawy trzeba stwierdzić, że niewątpliwie niezgodne z prawem jest zachowanie komornika, polegające na zaniechaniu przekazania sprawy komornikowi właściwemu w przypadku zbiegu egzekucji sądowych prowadzonych, przez co najmniej dwóch komorników. O ile zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej normuje art. 773 k.p.c., to zagadnienie zbiegu egzekucji sądowych rozstrzyga art. 773¹ § 1-3 k.p.c. Jak podkreśla się

w piśmiennictwie, konieczność tej regulacji jest wynikiem wprowadzenia do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji prawa wyboru komornika przez wierzyciela (art. 8 ust. 5 u.k.s.e.) oraz zasady, że w rewirze komorniczym może działać więcej niż jeden komornik (art. 8 ust. 2 u.k.s.e.). Do zbiegu egzekucji sądowych dochodzi wtedy, gdy kilka egzekucji sądowych zostanie skierowanych do tej samej rzeczy, wierzytelności lub prawa tj. do tego samego składnika majątku dłużnika. Nie chodzi zatem tylko o ten sam rodzajowo wskazany składnik tego majątku, do którego skierowano egzekucję np. egzekucję skierowaną generalnie do rzeczy, do wierzytelności lub praw ale do indywidualnie oznaczonej tej samej rzeczy, oznaczonego prawa lub indywidualnie oznaczonej wierzytelności. Zgodnie z art. 896 § 2 pkt 2 k.p.c., który ma zapobiegać zbiegowi egzekucji, obowiązek złożenia oświadczenia przez dłużnika zajętej wierzytelności odnosi się do toczących się w sądzie lub przed innym organem spraw o „zajętą” wierzytelność oraz do roszczeń, o jakie została skierowana do „zajętej wierzytelności” egzekucja przez innych wierzycieli. O ile zatem dochodzi do tak rozumianego zbiegu egzekucji sądowych przez komornika z wyboru i komornika właściwego według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z art. 773¹ § 1 k.p.c. egzekucję powinien prowadzić komornik właściwy według przepisów tego Kodeksu.

Według art. 773¹ § 1 - 3 k.p.c. kwestia zbiegu egzekucji komorniczych powinna być zatem rozwiązana przede wszystkim przez samych komorników. Ten z komorników, który na skutek zbiegu egzekucji do tej samej rzeczy lub wierzytelności nie jest właściwy do jej dalszego prowadzenia, powinien przekazać sprawę komornikowi właściwemu. Naruszenie tego obowiązku stanowi uzasadnioną podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej komornika sądowego lub też jego zastępcy, który zgodnie z art. 23 ust. 2 u.k.s.e. ponosi odpowiedzialność jak komornik w zakresie czynności, które wykonywał. Obowiązek przekazania sprawy komornikowi właściwemu według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego aktualizuje się z chwilą uzyskania informacji o zbiegu egzekucji przez komornika, który nie jest właściwy do jej dalszego prowadzenia. Do odpowiedzialności komornika lub jego zastępcy wystarczy wiedza o zbiegu egzekucji. Nie ma znaczenia źródło tej wiedzy. Jednym z nich może być oświadczenie dłużnika zajętej wierzytelności złożone w wykonaniu wezwania

komornika, o którym mowa w art. 896 § 2 pkt 2 k.p.c. Niezastosowanie się przez dłużnika zajętej wierzytelności do tego wezwania nie zwalnia jednak komornika od odpowiedzialności, jeżeli pomimo zaniechania dłużnika zajętej wierzytelności uzyskał z innego źródła informację o zbiegu egzekucji. Dlatego bezpodstawnie zarzuca się w skardze kasacyjnej pozwanego A. K. - komornika przy Sądzie Rejonowym w R. jak również w skardze pozwanego M. L. naruszenie art. 896 § 2 i 902 w zw. z art. 886 § 3 k.p.c. przez przyjęcie, że nawet brak zawiadomienia komornika przez dłużnika zajętej wierzytelności o powstaniu zbiegu egzekucji nie zwalnia komornika od odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną na skutek pozbawienia powoda zaspokojenia jego roszczenia.

W związku ze skargą komornika A. K. i zawartymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia art. 23 ust. 1 i 2 u.k.s.e., w nawiązaniu do dotychczasowych rozważań, wymaga podkreślenia, iż jego odpowiedzialność zależy od ustalenia, czy w okresie pełnienia przez niego czynności egzekucyjnych doszło rzeczywiście do zbiegu egzekucji sądowych do tej samej wierzytelności, przy uwzględnieniu, że zgodnie z art. 896 § 1 k.p.c. do egzekucji z wierzytelności komornik przystępuje przez jej zajęcie, a jeśli tak to, czy w tym czasie pozwany A. K., jako komornik uzyskał informację o zbiegu egzekucji i zaniechał przekazania sprawy do dalszej egzekucji komornikowi właściwemu do jej prowadzenia. Przy rozważaniach w tym zakresie należy uwzględnić, iż do zajęcia wierzytelności dłużnika wobec NFOŚiWG doszło nie wcześniej niż dnia 21 września 2009 r. (k. 86 akt) a wobec tego, do przyjęcia odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego A. K., jako pełniącego obowiązki komornika nie wystarczy poprzestanie na stwierdzeniach, że dnia 8 września 2009 r. posiadał wiedzę o kilku zbiegach egzekucji a 10 września 2009 r. dowiedział się o egzekucji prowadzonej przez komornika przy Sądzie Rejonowym w B. chyba, że pomimo wyznaczenia od dnia 12 września 2009 r. zastępcy pozwany A.K. wykonywał jako komornik w dalszym ciągu czynności egzekucyjne, aż do przelania środków na rzecz wierzyciela spółki G. W tej sytuacji nie ma możliwości merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej w tym zakresie. Ocena prawidłowości wykładni i zastosowania wskazanego w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej przepisu prawa materialnego jest bowiem możliwa tylko wtedy, gdy pozwalają na nią ustalenia faktyczne sądu drugiej

instancji, stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku (zob. m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, niepubl.). Zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego przez Sąd drugiej instancji stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych, a brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut kasacyjny naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, niepubl.; z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 270/12, niepubl.). Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest konieczność uwzględnienia skargi kasacyjnej pozwanego A. K. - komornika przy Sądzie Rejonowym w R. na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Brak ustaleń we wskazanym zakresie nie oznacza jednak, iż doszło do zarzucanego w tej samej skardze kasacyjnej do naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przepis ten może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną w tych wyjątkowych wypadkach, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji zawiera tak kardynalne braki, że niemożliwe jest dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, co uniemożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Tylko bowiem wówczas stwierdzone wady mogą mieć wpływ na wynik sprawy (por. np. wyrok z dnia 9 maja 2013 r., II UK 301/12, niepubl.; (por. np. wyroki z dnia 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10, niepubl.; z dnia 18 kwietnia 2012 r., II PK 197/11, niepubl.; z dnia 3 października 2012 r., II PK 64/12, niepubl.). Wbrew stanowisku skarżącego, Sąd drugiej instancji odniósł się do ustaleń Sądu pierwszej instancji, dokonał oceny związanych z nimi zarzutów procesowych.

Pozostając w dalszym ciągu przy skardze kasacyjnej pozwanego A. K. nie sposób podzielić zawartego w niej zarzutu przyjęcia odpowiedzialności solidarnej na podstawie art. 23 ust. 1 i 2 u.k.s.e. komornika i jego zastępcy w sytuacji, gdy nie da się rozgraniczyć zakresu szkody wyrządzonej przez obu pozwanych. Jak zostało wyjaśnione, odpowiedzialność komornika i jego zastępcy została ukształtowana jako odpowiedzialność deliktowa. Zgodnie z art. 23 u.k.s.e., komornik jest obowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności; zastępca komornika ponosi odpowiedzialność jak komornik w zakresie czynności, które wykonywał. Nie ma

sporu ani w doktrynie, ani w judykaturze (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., II CKN 250/99, "Izba Cywilna" 2002, nr 3, s. 59), że zarówno pod rządem art. 769 k.p.c. uchylonego z dniem 27 stycznia 2004 r., jak i w okresie, gdy podstawę odpowiedzialności komornika stanowi wyłącznie art. 23 u.k.s.e., odpowiedzialność ta ma zawsze charakter osobisty - odpowiedzialność odszkodowawczą ponosi nie komornik, który pełni tę funkcję w czasie wytoczenia pozwu, lecz komornik, którego czynności lub zaniechania wyrządziły szkodę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2014 r., II CSK 60/14, OSNC 2015/10/123). Niebudzący wątpliwości art. 23 ust. 2 u.k.s.e. przesądza, że zastępca komornika ponosi odpowiedzialność jak komornik, a więc w granicach dokonanych czynności odpowiada osobiście za szkodę wyrządzoną działaniem niezgodnym z prawem niezależnie od tego, czy pełni nadal tę funkcję.

Deliktowy charakter odpowiedzialności komornika i jego zastępcy uzasadnia przyjęcie - na podstawie art. 441 § 1 k.c. solidarnej odpowiedzialności tych osób. Przepis ten znajduje bowiem zastosowanie we wszystkich przypadkach, w których kilka osób odpowiada za szkodę stanowiącą skutek czynu niedozwolonego i ma charakter normy bezwzględnie obowiązującej. Jeżeli zatem kilka osób wyrządza szkodę, działając wspólnie, bądź samodzielnie i niezależnie od siebie, ich odpowiedzialność jest z mocy art. 441 § 1 k.c. solidarna, bez względu na stopień przyczynienia się poszczególnych osób do wyrządzenia szkody. Jednocześnie trzeba uwzględnić, iż solidarna odpowiedzialność kilku osób powstaje, jeżeli podlegająca wyrównaniu szkoda jest jedna. Według stanowiska, tak piśmiennictwa, jak i orzecznictwa z jedną szkodą w rozumieniu tego przepisu mamy do czynienia albo wtedy, gdy z natury swej jest ona niepodzielna, albo wówczas, gdy udział sprawców w jednym delikcie przesądzi o niemożności podziału wywołanych nim skutków. Wobec tego należy podzielić oceną Sądu drugiej instancji, że taki przypadek może wystąpić w odniesieniu do pozwanego komornika i jego zastępcy o ile każdy z nich swoim sprzecznym z prawem zachowaniem (zaniechaniem) doprowadził do wyrządzenia powodowi szkody powstałej w związku brakiem przekazania akt sprawy komornikowi właściwości ogólnej, stosownie do regulacji art. 773¹ § 1 k.p.c.

Powyższa ocena jest aktualna w odniesieniu do analogicznego zarzutu skargi kasacyjnej pozwanego M.L., dotyczącego naruszenia art. 23 ust. i 2 u.k.s.e. W skardze tej również zarzuca się niewłaściwe zastosowanie art. 23 ust. 3 u.k.s.e. w związku z brakiem informacji o zbiegu egzekucji, co do tych samych rzeczy, czy wierzytelności lub praw. W związku z tym trzeba uwzględnić, iż ten pozwany wykonywał obowiązki komornika od 12 września 2009 r. aż do chwili przekazania wierzycielowi środków uzyskanych z egzekucji wierzytelności dłużnika wobec NFOŚiWG, a z ustaleń Sądu pierwszej instancji przejętych przez sąd drugiej instancji wynika, że przynajmniej w piśmie skierowanym do komornika sądowego A. M. z dnia 5 października 2009 r., M. L., jako zastępca komornika A. K., nie kwestionował istnienia zbiegu egzekucji. Jest to zatem kwestia ustaleń faktycznych, których nie można zwalczać w skardze kasacyjnej przez zarzut naruszenia prawa materialnego, jako błąd subsumpcji.

Jak słusznie przyjął Sąd drugiej instancji, następstwem stwierdzenia odpowiedzialności pozwanych A. K. i M. L. odpowiednio komornika sądowego i jego zastępcy jest znajdująca oparcie w treści art. 23 ust. 2 i 3 u.k.s.e. solidarna z tymi osobami odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa. Dlatego podniesiony w skardze kasacyjnej Skarbu Państwa należy ocenić podobnie, jak zarzuty pozostałych pozwanych kwestionujących ich odpowiedzialność ze względu na brak wiedzy o zbiegu egzekucji, co do tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw. zarzut naruszenia art. 23 ust. 3 u.k.s.e.

Zasadnie zarzuca pozwany M. L. w skardze kasacyjnej naruszenie art. 198 § 3 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 i 286 k.p.c. podnosząc nieuwzględnienie jego wniosku o powtórzenie dowodu w związku z reformatoryjnym wyrokiem w drugiej instancji uzasadnianego pominięciem wszystkich wierzycieli, którzy przyłączyliby się do postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika właściwości ogólnej do dnia sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z tytułu realizacji zajęcia. Sąd Apelacyjny oddalając wnioski dowodowe pozwanego nie odniósł się do podnoszonych przez niego wątpliwości i zastrzeżeń dotyczących dowodu przeprowadzonego w czasie, gdy ten pozwany nie brał udziału w sprawie. W pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia Sąd Apelacyjny poprzestał jedynie na przytoczeniu wniosków biegłej z zakresu księgowości.

Zarzut naruszenia art. 442¹ § 1 k.c. został podniesiony w skargach kasacyjnych pozwanego Skarbu Państwa oraz pozwanego M. L. Zarzut, który postawił Skarb Państwa zastępowany przez Prokuratorę Generalną Skarbu Państwa polegający na niewłaściwym zastosowaniu tego przepisu w istocie sprowadza się do jego błędnej wykładni wyrażającej się przyjęciem, że miarodajnym momentem dla powzięcia wiedzy o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia jest czas, w którym strona dowiaduje się o wysokości szkody a nie moment, w którym ma świadomość powstania szkody i trwałości następstw. Konfrontacja zawartego w skardze kasacyjnej opisu zarzucanego Sądowi uchybienia z treścią pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia pozwala uznać, że nie tylko nie doszło do błędnej wykładni art. 442¹ § 1 k.c. ale wręcz stanowisko Sądu pokrywa się z opinią skarżącego. Jak bowiem można inaczej zinterpretować odnoszące się do tej kwestii fragmenty uzasadnienia wyroku, w których Sąd Apelacyjny uwzględnia, że „dla rozpoczęcia biegu terminu *a tempore scientiae* nie jest konieczne, aby poszkodowany, który dowiedział się o szkodzie, znał jej rozmiar” albo „... o dowiedzeniu się o szkodzie można mówić wtedy, gdy poszkodowany „zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody”, inaczej rzecz ujmując, gdy ma „świadomość doznanej szkody”. Stanowisko to Sąd Apelacyjny wsparł wymienionymi w uzasadnieniu wypowiedziami piśmiennictwa i orzeczeniami Sądu Najwyższego.

Odnosząc się do skargi kasacyjnej M. L. trzeba uwzględnić, że wynikający z art. 442¹ § 1 k.c. zasadniczy termin przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z czynu niedozwolonego wynosi trzy lata, przy czym jego bieg rozpoczyna się z dniem, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Obie przesłanki powinny być spełnione łącznie. Właściwą chwilą dla określenia początku trzyletniego biegu przedawnienia jest moment "dowiedzenia się o szkodzie", gdy poszkodowany "zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody"; inaczej rzecz ujmując, gdy ma "świadomość doznanej szkody" (por. wymienioną też przez Sąd Apelacyjny uchwałę składu 7 sędziów SN z dnia 11 lutego 1963 r., III PO 6/62, OSNCP 1964, Nr 5, poz. 87 a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2011 r., IV CSK 46/11, niepubl.). W rozpoznawanej sprawie chwilę tę

w obiektywnej ocenie Sądu Apelacyjnego wyznacza stan wiedzy powódki o niemożności zaspokojenia swojego roszczenia z tej samej wierzytelności, z której prowadzili egzekucję pozwani komornicy. Jednak ten sam Sąd nie wskazał konkretnej chwili, od której należy zakładać opisany stan wiedzy po stronie poszkodowanej. Podzielając co do zasady ocenę Sądu drugiej instancji można przyjąć, że świadomość doznanej szkody po stronie powódki łączy się z dotarciem do niej informacji o odmowie przekazania sprawy przez komornika z wyboru pomimo istnienia zbiegu egzekucji sądowej łącznie z informacją o przekazaniu innemu wierzycielowi środków uzyskanych z egzekucji do tej samej wierzytelności dłużnika wobec NFOŚiGW.

Jak wspomniano, trzyletni termin przedawnienia roszczenia deliktowego może rozpocząć swój bieg dopiero wówczas, gdy poszkodowanemu (także osobie prawnej) znany jest zarówno sam fakt powstania szkody, osoba sprawcy oraz związek przyczynowy pomiędzy działaniem sprawcy i powstałą szkodą. Jeżeli zatem poszkodowany dowie się o osobie zobowiązanej do naprawienia szkody później niż o samej szkodzie, to ta późniejsza data wyznacza początek biegu przedawnienia. W każdym tylko przypadku - jak wynika ze zdania drugiego art. 442¹ § 1 k.c. - roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę (por. m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2002 r., IV CKN 949/00 niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje, iż do istoty terminów liczonych *a tempore scientiae* należy to, że ich bieg rozpoczyna się nie od dnia, w którym poszkodowany (także osoba prawna) otrzymał jakąkolwiek wiadomość na temat sprawcy, ale dopiero od momentu otrzymania takich informacji, które obiektywnie oceniając, pozwalają z wystarczającą dozą prawdopodobieństwa przypisać sprawstwo konkretnemu podmiotowi (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2009 r., IV CSK 43/09, niepubl.; z dnia 17 maja 2006 r., I CSK 1776/05, niepubl.). Sąd drugiej instancji nie naruszył tych reguł uznając, że powód dowiedział się o M. L., jako osobie zobowiązanej do naprawienia szkody, dopiero po ujawnieniu na rozprawie w dniu 4 grudnia 2013 r. zarządzenia Prezesa Sądu Apelacyjnego o wyznaczeniu zastępcy komornika A. K. Uwzględnił w tym zakresie stanowisko współpozwanego komornika A. K., które nie wskazywało

na istnienie innych osób mogących ponosić odpowiedzialność za czynności egzekucyjnego. Wymaga też podkreślenia, iż w zakresie odpowiedzialności za szkody wyrządzone bezprawnym zaniechaniem podmiotu prowadzącego egzekucję nie jest istotna wiedza o osobie podpisującej pisma wychodzące z kancelarii komorniczej, ale wiedza, czy ta osoba ponosi odpowiedzialność za bezprawne pozbawienie możliwości zaspokojenia z wierzytelności dłużnika łącznie z innymi jego wierzycielami.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

jw

kc